

KANDUNGAN

PERAKUAN	ii
ABSTRAK	iii
PENGHARGAAN	vii
SENARAI JADUAL	xii
SENARAI RAJAH	xv
DAFTAR SINGKATAN	xvii
BAB 1 PENGENALAN	1
1.1 Pengenalan	1
1.2 Latar Belakang Kajian	3
1.3 Pernyataan Masalah	7
1.4 Objektif Kajian	8
1.5 Soalan Kajian	8
1.6 Kepentingan Kajian	9
1.7 Skop Kajian	9
1.8 Batasan Kajian	10
1.9 Kesimpulan	11
BAB 2 KAJIAN KEPUSTAKAAN	12
2.1 Pengenalan	12
2.2 Kajian Etnolinguistik	12
2.3 Kajian Etnografi	16
2.4 Kaedah Penyelidikan Hulu dan Hiliran	20
2.5 Konsep Kerangka Teori	23
2.5.1 Model Fishman (1985)	23
2.5.2 <i>Theory of Accomodation</i> (1977)	26
2.6 Asal Usul Bahasa Jawa	27
2.7 Bahasa Jawa dan Tatatingkatnya	35
2.7.1 Bahasa Krama Inggil	42
2.7.2 Bahasa Krama	43
2.7.3 Bahasa Jawa Madya	43
2.7.4 Bahasa Jawa Andhap	44
2.7.5 Bahasa Jawa Ngoko	44
2.8 Fenomena Penggunaan Bahasa	45

2.9	Adat Resam dan Penggunaan Istilah-istilah Tertentu dalam Bahasa Jawa	50
2.9.1	Majlis Sebelum dan Selepas Kelahiran	50
2.9.2	Majlis Kenduri Kesyukuran dan Doa Selamat	51
2.9.3	<i>Selikuran</i> dan <i>Megengan</i>	51
2.9.4	<i>Syawalan</i>	52
2.9.5	Majlis Keramaian	52
2.10	Sistem Kepercayaan dan Pantang Larang	53
2.10.1	“Harimau Tempang”	53
2.10.2	Semasa dan Selepas Kematian	54
2.10.3	Selepas Kelahiran Bayi	55
2.10.4	Galak Pokok Berbuah	55
2.10.5	Semasa Kedatangan Haid	56
2.10	Kesimpulan	56
BAB 3 METODOLOGI KAJIAN		57
3.1	Pengenalan	57
3.2	Etnografi Kawasan Kajian	57
3.2.1	Topografi Kampung Kajian	58
3.2.2	Sejarah Kampung Kajian	61
3.2.3	Asal Usul Komuniti di Kampung Kajian	63
3.2.4	Demografi Kampung Kajian	65
3.2.5	Struktur Organisasi Kampung Kajian	68
	(a) Ketua Kampung	68
	(b) Imam	72
3.3	Reka Bentuk Kajian	74
3.4	Informan	74
3.5	Kaedah Pemungutan Data	76
3.5.1	Instrumen Pemungutan Data	79
	(a) Peringat 1 Kajian	80
	(b) Peringat 2 Kajian	81
3.6	Transkripsi dan Pengekodan Dapatan Soal Selidik	82
3.7	Transkripsi Hasil Rakaman Temu Bual	82
3.8	Pengedaran Soal Selidik	83
3.9	Analisis Dapatan	83
3.10	Analisis Transkripsi Hasil Rakaman Temu Bual	84
3.11	Kajian Rintis	84
3.12	Kesimpulan	84

BAB 4 DAPATAN DAN PERBINCANGAN	85
4.1 Pengenalan	85
4.2 Dapatan Kajian dan Perbincangan	85
4.2.1 Ungkapan Memohon Maaf (<i>Badhan</i>)	87
(a) Contoh <i>Badhan</i> GIK1	90
(b) Contoh Ungkapan Balas untuk <i>Badhan</i>	91
4.2.2 Bahasa Kiasan, Doa dan Lafaz Niat	97
(a) Bahasa Kiasan	98
(i) Peribahasa	98
(ii) Simpulan Bahasa	100
(iii) Perumpamaan	101
(iv) Pantun	103
(b) Doa	108
(i) Doa Sebelum Tidur	108
(ii) Doa Untuk Dapat Bangun daripada Tidur Pada Waktu yang Diinginkan	110
(iii) Doa Apabila Melihat Kanak-kanak Bersin	110
(iv) Doa Untuk Kesejahteraan Si Mati	111
(c) Ungkapan Lafaz Niat	113
4.2.3 Ayat	114
(a) Ayat Sapaan	116
(b) Ayat Silaan atau Pelawaan	117
(c) Ayat Tanya	118
(d) Ayat Penyata	119
4.2.4 Perbendaharaan Kata	121
(a) Kata Persanakan dan Panggilan Kekeluargaan	122
(b) Kata Ganti Nama Diri, Panggilan Khusus dan Panggilan dalam Komuniti	123
(c) Kata Ganti Nama Tunjuk, Tempat dan Kata Sendi	124
(d) Anggota Tubuh Badan Luaran dan Dalaman	124
(e) Haiwan	125
(f) Makanan, Minuman dan Rempah-ratus	126
(g) Kata Nama Alam Semula Jadi	126
(h) Kata Nama Alatan, Bahagian Luar dan Dalam Rumah	127
(i) Kata Nama Alat Perhiasan, Pakaian, Waktu dan Umum	128
(j) Kata Tugas	128
(k) Alatan Dapur	129
(l) Kata Kerja	130
(m) Kata Adjektif (Manusia)	130
(n) Kata Adjektif (Benda)	131
(o) Kata Adjektif (Jarak & Waktu)	132
(p) Kata Bilangan	132

4.2.5 Perbincangan	136
(a) Penguasaan dan Penggunaan Bahasa Jawa di Kawasan Kajian	143
(i) Penguasaan dan Penggunaan Bahasa Jawa dalam Ungkapan Memohon Maaf	148
(ii) Penguasaan dan Penggunaan Bahasa Jawa dalam Bahasa Kiasan, Doa dan Lafaz Niat	151
(iii) Penguasaan dan Penggunaan Bahasa Jawa dalam Ayat	154
(iv) Penguasaan dan Penggunaan Bahasa Jawa dalam Perbendaharaan Kata	156
(b) Pola Bahasa di Kawasan Kajian	158
(c) Fenomena Penggunaan Bahasa Jawa di Kawasan Kajian	162
(d) Faktor Berlakunya Fenomena Pergeseran dan Kemosrotan Penggunaan Bahasa Jawa di Kawasan Kajian	163
(i) Status Bahasa Malaysia	170
(ii) Sistem Pendidikan Negara	171
(iii) Perkahwinan Campur	172
(iv) Kedwibahasaan	173
4.3 Kesimpulan	176
BAB 5 KESIMPULAN	178
5.1 Pengenalan	178
5.2 Rumusan Kajian	178
5.3 Cadangan Untuk Kajian Akan Datang	181
5.5 Penutup	182
RUJUKAN	183
LAMPIRAN	196
Lampiran 1 : Borang Soal Selidik	196
Lampiran 2 : Soalan Berstruktur Bagi Sesi Temu Bual)	203
Lampiran 3 : Fonologi Bahasa Jawa	206
Lampiran 3.1: IPA	207
Lampiran 4 : Maklumat Demografi Informan Bagi Setiap Keluarga	208
Lampiran 5 : Contoh Dapatan Ungkapan Memohon Maaf	209
Lampiran 6 : Daftar 200 Patah Perkataan Bahasa Jawa dan Variasinya	211
Lampiran 7 : Situasi Penggunaan dan Penguasaan Bahasa Informan	214

SENARAI JADUAL

Jadual 3.1	Senarai Kumpulan Peneroka yang Membuka Kampung Kajian	61
Jadual 3.2	Komposisi Informan Mengikut Generasi	75
Jadual 3.3	Maklumat Demografi Informan Mengikut Gender	76
Jadual 4.1	Ungkapan <i>Badhan</i> daripada GI (Informan 1)	93
Jadual 4.2	Ungkapan <i>Badhan</i> daripada GII (Informan 4)	94
Jadual 4.3	Ungkapan <i>Badhan</i> daripada GIII (Informan 1)	94
Jadual 4.4	Ungkapan <i>Badhan</i> daripada GIV (Informan 3)	94
Jadual 4.5	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Ungkapan <i>Badhan</i>	96
Jadual 4.6	Koleksi Bahasa Kiasan Berserta Doa dan Ungkapan Lafaz Niat	97
Jadual 4.7	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Peribahasa	99
Jadual 4.8	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Simpulan Bahasa	101
Jadual 4.9	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Perumpamaan	102
Jadual 4.10	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Pantun	107
Jadual 4.11	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Doa	112
Jadual 4.12	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Ungkapan Niat Berpuasa	114
Jadual 4.13	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Kategori Ayat	115
Jadual 4.14	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Ayat Sapaan	116
Jadual 4.15	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Ayat Silaan atau Pelawaan	118
Jadual 4.16	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Ayat Tanya	119
Jadual 4.17	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Ayat Penyata	120
Jadual 4.18	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Ayat	121

Jadual 4.19	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Perbendaharaan Kata	122
Jadual 4.20	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Persanakan dan Panggilan Kekeluargaan	123
Jadual 4.21	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Ganti Nama Diri, Panggilan Khusus dan Panggilan Komuniti	123
Jadual 4.22	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Ganti Nama Tunjuk, Tempat dan Kata Sendi	124
Jadual 4.23	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Anggota Tubuh Badan Luaran dan Dalaman	125
Jadual 4.24	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Haiwan	125
Jadual 4.25	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Makanan, Minuman dan Rempah-ratus	126
Jadual 4.26	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Nama Alam Semula Jadi	127
Jadual 4.27	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Nama Bahagian, Alatan Dalaman dan Luar Rumah	127
Jadual 4.28	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Nama Alat Perhiasan, Pakaian, Waktu dan Umum	128
Jadual 4.29	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Tugas	129
Jadual 4.30	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Alatan Dapur	129
Jadual 4.31	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Kerja	130
Jadual 4.32	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Adjektif (manusia)	131
Jadual 4.33	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Adjektif (benda)	131
Jadual 4.34	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Adjektif (jarak dan waktu)	132
Jadual 4.35	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Contoh Kata Bilangan	133
Jadual 4.36	Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain oleh Setiap Generasi dalam Perbendaharaan Kata	133

Jadual 4.37 Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain Bagi GI dalam Perbendaharaan Kata	134
Jadual 4.38 Contoh Ungkapan <i>Badhan</i> daripada GI, GII, GIII dan GIV	137
Jadual 4.39 Penggunaan Perkataan dan Bentuk-bentuk Bahasa dalam Ungkapan <i>Badhan</i> GI, GII, GIII dan GIV	138
Jadual 4.40 Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain dalam Bahasa Kiasan, Doa dan Lafaz Niat	139
Jadual 4.41 Frekuensi Penguasaan Bahasa Jawa oleh Setiap Generasi Berdasarkan Perbendaharaan kata	156
Jadual 4.42 Peratus Penggunaan dan Penguasaan Bahasa Masyarakat di kawasan kajian secara keseluruhan	159

SENARAI RAJAH

Rajah 2.1	Aliran Kaedah Penyelidikan <i>Upstream</i> , <i>Midstream</i> dan <i>Downstream</i>	21
Rajah 2.2	Huruf-huruf Dasar dalam Hanacaraka atau Carakan	30
Rajah 2.3	Nombor 1 Hingga 10 dalam Bahasa Jawa	30
Rajah 2.4	Rajah Pohon Rumpun Keluarga Bahasa Jawa	32
Rajah 2.5	Contoh Bentuk Kalendar Jawa dalam Sebulan	47
Rajah 3.1	Peta Kampung Kajian (Kampung Parit Baru dan Kampung Parit Lapis Baru)	59
Rajah 3.2	Struktur Organisasi Kampung Kajian	70
Rajah 3.3	Struktur Jawatankuasa Kampung (JKK) Kampung Kajian	71
Rajah 3.4	Masjid Lama yang Digunakan dari Tahun 1945 Hingga 1961	73
Rajah 3.5	Masjid Jamek Al-Amin yang Didirikan Pada Tahun 2003 dan Digunakan Hingga Kini	73
Rajah 3.6	Reka Bentuk Kajian	74
Rajah 3.7	Carta Aliran Peringkat 1	81
Rajah 3.8	Carta Aliran Peringkat 2	82
Rajah 4.1	Upacara <i>Badhan</i> Antara Sesama Gender	88
Rajah 4.2	Upacara <i>Badhan</i> Antara Berlainan Gender	88
Rajah 4.3	Upacara <i>Badhan</i> Antara Bersama Anggota Keluarga	89
Rajah 4.4	Penggunaan Bahasa Jawa dalam Ungkapan <i>Badhan</i> Bagi Setiap Generasi	95
Rajah 4.5	Struktur Ungkapan Memohon Maaf Berdasarkan Keempat-empat Generasi	136
Rajah 4.6	Soalan 1: Tahap Kemampuan Informan Berbahasa Jawa Bentuk Krama (k)	143

Rajah 4.7	Soalan 2: Tahap Kecenderungan Informan Berbahasa Jawa Bentuk Krama (k)	144
Rajah 4.8	Soalan 3(a): Tahap Penggunaan Bahasa Jawa Bentuk Krama (k) dalam Pertuturan Informan Bersama Ibu Bapa	144
Rajah 4.9	Soalan 3(b): Bahasa Pertuturan Informan Bersama Ibu Bapa	146
Rajah 4.10	Soalan 4: Bila Bahasa Jawa Bentuk Krama (k) Digunakan dalam Pertuturan Sehari-hari Informan	146
Rajah 4.11	Soalan 5: Apakah Bahasa Pertuturan Sehari-hari Informan Bersama Ahli Keluarga dan Masyarakat	147
Rajah 4.12	Soalan 6: Pengetahuan Informan Akan Nama Ibu Bapa, Datuk dan Nenek	147
Rajah 4.13	Penguasaan dan Penggunaan Bahasa Jawa dan Bahasa Lain oleh Setiap Generasi dalam Ungkapan <i>Badhan</i>	150
Rajah 4.14	Penguasaan dan Penggunaan Bahasa Jawa dalam Bahasa Kiasan Berserta Doa dan Lafaz Niat	153
Rajah 4.15	Penguasaan dan Penggunaan Bahasa Jawa dalam Ayat	154
Rajah 4.16	Penguasaan Bahasa Jawa dan Bahasa Melayu oleh Setiap Generasi dalam Perbendaharaan Kata	157
Rajah 4.17	Penggunaan dan Penguasaan Bahasa Masyarakat di Kawasan Kajian Secara Keseluruhan	159
Rajah 4.18	Penggunaan dan Penguasaan Bahasa Jawa di Kawasan Kajian Bagi Setiap Generasi	160

DAFTAR SINGKATAN

(ki) : krama inggil	GI : Generasi I
(ki, k) : krama inggil, krama	GII : Generasi II
(k) : krama	GIII : Generasi III
(k, ng) : krama, ngoko	GIV : Generasi IV
(ng) : ngoko	K1 : Keluarga 1
(m) : Melayu	K2 : Keluarga 2
(Ar) : Arab	K3 : Keluarga 3
(Jk) : Jawa kuno	K4 : Keluarga 4
(Id) : Indonesia	K5 : Keluarga 5
(S) : Sanskrit	K6 : Keluarga 6
(Kw) : Kawi	K7 : Keluarga 7
(S, Kw) : Sanskrit, Kawi	K8 : Keluarga 8
kk : kata kerja	K9 : Keluarga 9
ks : kata sendi	K10 : Keluarga 10
kgnd : kata ganti nama diri	
basa : bahasa	
[] : keterangan atau maksud	

PETUNJUK

Merujuk **Kamus Bausastra Jawa-Indonesia** (1981), pada kata-kata yang terdiri daripada dua suku kata, suku kata keduanya bervokal [A] dan suku kata pertama tertutup, maka hendaklah suku kata pertama dibaca sebagai [O]. Misalnya: bAngsa, rAndha, tAmba dan sebagainya, maka [A] hendaklah dibaca sebagai [O]. Contoh, pOdho [padha], rOtO [rata], kulO [kula], krOmO [krama] dan sebagainya.